

Written by Valeriu Cușner
Monday, 15 March 2010 14:26

Nașterea și moartea sunt fenomene primordiale pentru toate ființele. Dacă nașterea poate fi considerată ca un „dat” pentru fiecare individ, moartea a ridicat numeroase semne de întrebare tuturor civilizațiilor, constituind cea mai profundă și emoționantă temă a lumii, prin refuzul de a o accepta ca atare. Toate filozofiile, științele și mitologiile și, mai ales, formele de manifestare ale artelor (muzica, pictura, sculptura, baletul, literatura scrisă și orală) s-au întrecut în a-i consacra un capital imens de exprimare.

Aproape că nu există o mare personalitate a lumii, din toate timpurile, care să nu-i fi acordat importanța necesară. Pentru că omenirea nu s-a putut mulțumi cu acest deznodământ s-a conturat și credința mistică a continuării vieții după moarte.

În acest amplu context poezia a avut un rol deosebit (prin altitudinea sa spirituală și construcția-i distinctă) care i-a conferit aura de regină a literaturii. Majoritatea poezilor lumii și-au acordat lira pentru a înfățișa moartea în toate ipostazele ei, astfel constituindu-se un „Complex Thanatos” al literaturii morții.

Și poetul Ionuț Caragea, în numeroasele sale volume de poezii, în colecția de „Citate și aforisme” sau „Citate despre moarte” din „Dicționarul suferinței”, prezintă moartea în diferite ipostaze, chiar și sub titlul „Guru amnezic”, volum apărut în anul 2009 la editura FIDES din Iași.

În concepția hinduistă termenul „Guru” a fost atribuit maeștrilor spirituali care răspândeau învățăturile lui Krishna. Majoritatea religiilor hinduse au pornit din două direcții primordiale; prima fiind credința Brahma (o divinitate absolută, impersonală, care ar fi creat Universul) prin care individul se poate salva din iluzia lumii fizice doar prin evadarea în absolut, încetând astfel a mai exista, și cea de-a doua credință, într-o ființă personală (v. mișcarea Hare Krishna) prin care fiecare individ se poate salva prin efort propriu, evadând din lumea fizică, încredințându-și sufletul unui anumit zeu. (Din această variantă a apărut, apoi, o mulțime de alte zeități și subdiviziuni religioase).

Aceste precizări din religiile hinduse care nu sunt tranzitate în conținutul cărții, pot fi necesare pentru a explica titlul „Guru amnezic” (de fapt este Timpul-lacomul „traficant de nisip / în spațiul îngust / al clepsidrei” (pg. 15). Cunoașterea lor ar putea explica, într-o lumină diferită de cea creștină, înclinația orientală a lui Eminescu, precum și rătăcirile ontologice ale poetului Caragea, pentru că, pe de o parte, se consideră un „om pe jumătate străin / pe jumătate de pe altă planetă”

(pg. 18), iar de cealaltă, simte că „în sângele meu se pornește Jihadul” (pg. 28) împotriva aceluși „călău fără chip” (pg. 52) care este Timpul, amnezic la traumele existențiale ce-așteaptă „numărătoarea inversă”, pentru a ne pregăti de moarte.

Putem considera, de la bun început, că Ionuț Caragea a pornit, prin efortul propriu, pe drumul „salvării” sale. În toate volumele publicate de acest talentat poet, este prezentă tema evadării din această lume. Dar această evadare nu se poate realiza decât prin moarte iar Timpul apare ca marele și unicul vinovat, cel care ne tot trece prin etapele letale ale condiției umane.

Written by Valeriu Cușner

Monday, 15 March 2010 14:26

Problematica morții este pregătită gradual (o dozare a modalității de a o cunoaște) printr-o succesiune a emacierii vieții, sâmburii ei fiind prezenți în toate fazele, derulate prin: cuvinte, dragoste, singurătate, suferință, umbră, ca în final să se ajungă la „geniala” moarte. Înșiruirea acestor etape poate defini, din punct de vedere psihanalitic, așa numitul „Complex Thanatos”, prezent tuturor muritorilor și, mai ales, la marii poeți ai lumii: „Ce sens avu menirea? Și-acum, ce sens are plecarea?” (Omar Khayyám), până la poetica îngemănării vieții cu moartea, la Eminescu (Hypnos și Thanatos) și atitudinea faustică a marilor romantici.

Marea întrebare a lumii, din toate timpurile, a fost dacă rostul ființării este într-o moarte, sau moartea ar putea fi o devenire într-o ființă? La această întrebare mulți înțelepți au formulat răspunsuri de o mare diversitate încă din antichitate și până în prezent.

Dar nici un răspuns nu a fost legitimat în întregime, fiindcă este îndoielnică tocmai originea vieții. Iar poetica lumii se limitează doar la o jalnică tânguire metafizică, pentru că încercând să transfere condiția umană în afara spațiului euclidian, Fizica, surclasată de misticism, nu ne-a putut oferi nici o certitudine.

De aceea poezia a fost considerată o a doua religie a lumii, înrudindu-se (prin alte mijloace) cu principiile fundamentale ale omenirii, cu cele ale binelui suprem, ale sinelui suprem, adevărului universal, absolutului și perfecțiunii, încercând să ne purifice ființa și s-o înalțe la altitudini cosmice. Adevărata poezie poate fi memorată ca o rugăciune; se recită, se cântă, nu se uită și se transmite de la o generație la alta.

În clipa în care poezia nu respectă aceste principii, coborând la nivelul precar al subteranelor dejecții corporale, prin abjecte proiecții psihopatiche, ea devine un obiect de unică folosință; nimeni nu o recitește, nu o memorează și imediat o uită. Chiar și defularile douămiiștilor, traduse în incoerențe deliberate prin direcționarea cuvintelor spre a coborî în empirismul lui Hume sau Locke, în care cunoașterea devine posibilă și prin „pipăirea” trăirilor imediate (a banalelor flecuștețe), nu pot conferi vreo valoare anumitor construcții postmoderniste. În întregul travaliu poetic al generației actuale se simte mereu dezavuarea eului liric, inaccesibilitatea mesajului pentru cititorul mediu de poezie, ca o consecință a unei artificiale și false sensibilități de receptare a realului, cu aruncarea pe taraba paradigmatelor a cuvintelor scăpate din pârlouge.

De la bun început trebuie precizat că Ionuț Caragea nu face parte din grupul celor enumerați mai sus ci aparține pușinilor metapoeti angajați în salvarea și renașterea poeziei moderne, promovând o nouă mișcare literară. O evidentă probă o constituie semiologia abundentă a morții din acest volum, în care sunt înșiruite etapele ce pot defini termenul „Complexul Thanatos”, în hermeneutica morții specifică acestui poet.

Cuvintele lui sunt materialele din care se construiesc acele sublime punți de legătură din care, apoi, se înalță mereu bolta complicatelor arhitecturi ale poemelor sale: „cuvântul, da, cuvântul / umblă cu ferocitate prin lume / scăpat din lesa divinei tragedii” (pg. 13), transformându-i poemul într-un tren metaforic „flămînd de timp și distanțe, accelerând neobosit”, care cutreieră lumea unde: „oamenii se urcă / împart o bucată de vreme / și coboară cu speranța că poate se vor mai întâlni”. Poemul devine: „un destin șerpuind prin orizontul lacom... spre vămile cerului”, rolul său fiind să „așeze șinele / pe drumuri neștiute de hoții de trenuri”. (vezi „Poemul meu ca un tren”).

Written by Valeriu Cușner
Monday, 15 March 2010 14:26

Astfel Caragea se delimitează de hoții de trenuri – cei care au furat sacralitatea poeziei.

Poetul-demiurg conferă cuvântului puteri sacre, pentru că și moartea - singurul geniu vampir în mânuirea cuvântului - (pg. 25) poate fi învinsă de un alt cuvânt magic, singurul „în fața căruia oamenii mor” (pg. 10), cuvânt ce trebuie descoperit, pentru că odată rostit (un fel de „Sesam ! Ouvre toi !”) moartea „să moară în măruntaiele albului”.

Dragostea este „unicul perpetuum mobile” al vieții, condamnată a fi „un sevraj / între două doze de moarte” (pg. 26), poetul considerând că „în altă viață am fost un râu / iubita mea era o salcie” care, mai târziu „a plecat în căruța unui lemnar” (o superbă metaforă a morții). A doua iubită „a rămas în voia mării”, ca Lorelai, cântând „la miez de noapte / vrăjind pescarii”, pentru că poetul n-a reușit să pună „punctul pe i”, prima literă a cuvântului iubire, „de ce m-ai părăsit cuvântule” (pg. 20), melancolizând iubirea pentru că „i”-ul devenise un „tragic semn de întrebare”.

Tabloul psihic al Complexului Thanatos contiună cu singurătatea, simțindu-se abandonat într-o „liniște cu scrupule de femeie” ce-l determină să pledeze „vinovat în fața singurătății / eliberând măștile una câte una... fără lacrimi, fără regrete / într-un ritual al uitării” (pg. 45) amintindu-i de acea poetă care „toată viața nu făcuse decât să scrie / departe de ochii cititorilor... ascunsă în propria ei metaforă... / a singurătății ..., fără cititor” (pg. 30), situație izbitor de asemănătoare cu a mării poete nord-americane, în singurata Emily Dickinson.

Singurătatea lui Ionuț Caragea derivă și din impactul cu lumea și cultura în care trăiește, lăsând urme adânci asupra creației sale „trăiesc blestemul-nstrăinării / prin alte lumi rătăcitor; / necunoscut, sau dat uitării... / pe care limbă vreți să mor?” (pg. 32).

Trecerea de la singurătate la suferință se realizează prin stigmatizare, preluând prin empatie suferințele semenilor săi: „sufăr de foamea altora / durerile și supărările lor... de neputința altora / boli netratate la timp / ...de stres și promisiuni... de crime premeditate... cu metode de sinucidere / și viața merge înainte ca un câine domestic / cu limba scoasă” (pg. 12). Reacția poetului constă în a-și exprima ura și disprețul față de toți „traficantii de suflete” din „piața neagră în care se vând vieți” în complicitate cu „poliția cerului” și nepăsarea marilor șefi, antrenați în afacerile „de la marginea universului” (pg. 51).

Rezultatul acestor intense stigmatizări se concretizează prin cicatrizare; inima-i devine „o pasăre oarbă”, un cuib în care orbește oricare „altă pasăre venind de departe” (pg. 19) sau ca o „inimă de paie” ascunsă-n morminte (pg. 50).

Aceste treceri prin toate vămile sufletești, lasă amprenta unei umbre existențiale ce îl însoțește pretutindeni și-l întunecă: „merg cu umbra mea” (pg. 33) sau „am învățat să trăiesc privind umbra... ajunsă cu cuțitul la os” (pg. 52, 56)... acceptând „liniștea ...plecării fără întoarceri” (pg. 57). Caracterul dual al umbrei este evident în concepția lui Caragea, ca o punte între lumea vieții și cea a morții. Umbra aparține vieții, consecință a neîmplinirilor sale dar, în același timp, este prezentă și în moarte prin proiecția conștiinței noastre: „umbra se-ntoarce / mai am timp să iubesc” (pg. 63), dovedind că moartea este trăită prin teamă.

Astfel se conturează drama fundamentală a condiției umane; conviețuirea conștientă cu

Written by Valeriu Cușner

Monday, 15 March 2010 14:26

finitudinea ei, precum și neputința de a surclasa moartea datorită imperfecțiunii umane: „suntem... contrabandiști de suflete... jongleri cu inimă de cârpă... și vărsăm lacrimi de crocodil... ne plimbăm din trup în trup... cu aceeași ritmicitate sub dictatul ruinei” (pg. 42).

Această dublă apartenență și conștientizarea finitudinii îi poate facilita omului împăcarea cu deznodământul final: „ne dăm întâlnire cu umbrele” (pg. 37) „umbra apropiindu-se nctet” - ca o ademenire - „ca o ghilotină cu aripi” în decorul edenic al unei grădini, în care moartea ar putea fi o iubitoare mamă ce-și „mângâie copilul” (pg. 9). Poate și din aceste motive „niciodată nu luăm moartea în serios” (pg. 37).

Blânda acceptare a morții ce „se plimbă grațioasă / ca o lebădă neagră” ne-ar face să credem că viața este „doar o mirare între două ascunderi” (pg. 23) și numai moartea este un „geniu în mânuirea timpului bumerang” (pg. 24) care ne poate aduce din nou la ființare, pentru că „viața este doar un sevrăj / între două doze de moarte” (pg. 26).

Sensul acestei ultime sintagme că viața ar fi suferință și că doar moartea ar aduce liniștea mult dorită, confirmă concepția lui Eminescu „căci vis al morții eterne / e viața lumii întregi”. Caragea susține că trecerea tandră „dintr-o lume în alta / cu vâsla prin ape mânat de Charon” se poate realiza consensual, împărțind „timpul în veșnicii egale / vom trage o linie peste care vom trece iubind” (pg. 39).

Soluția trecerii în moarte prin iubire, îl apropie de marea doctrină cristică a creștinismului, pentru că „numai poetul știe câtă dragoste / este în casa cuvintelor sale”, parodiind o faustică iluzie a carnavalului fericirii unde „moartea poartă o mască surâzătoare” (pg. 59).

Mai mult de atât, poetul consideră moartea ca o componentă esențială vieții, prin rolul esențial al finitudinii: „o cădere de cortină” (premeditată) „e verbu-n care cercul se închide / și noi suntem mirarea ce desfide / fatalitatea timpului prezent” (pg. 43).

Astfel, problematica morții, atât de prezentă în toate volumele anterioare (trăită cu intensitate în poezia sa), pare a-și fi găsit rezolvarea în finalul acestui volum printr-un iluzoriu consens viață-moarte, încheindu-se un pact al egalității între cele două treceri, un fel de up-down acceptat, cu seninătate, de ambele părți.

Întocmai ca Eminescu în „Odă în metru antic” unde susține că „nu credeam să-nvăț a muri vreodată”, prin acest superb volum de poeme, cât și prin întregu-i demers liric, din volumele anterioare, Ionuț Caragea ne oferă fundamentala cheie de a învăța să trăim și să murim cu demnitate.

Valeriu Cușner

16 februarie 2010

Written by Valeriu Cușner

Monday, 15 March 2010 14:26

Notă - cu mulțumiri maestrului Cușner care a desăvârșit această recenzie cu doar câteva zile înainte de a ne părăsi (Ionuț Caragea)